

KANDIDAT

2928

PRØVE

REL117 1 Jødedom, kristendom og humanisme

Emnekode	REL117
Vurderingsform	Skriftlig eksamen
Starttid	06.10.2017 09:00
Sluttid	06.10.2017 13:00
Sensurfrist	--
PDF opprettet	14.11.2018 11:24
Opprettet av	Digital Eksamen

Generell informasjon REL117 06.10.2017**Emnekode:** REL117**Emnenavn:** Jødedom, kristendom og humanisme**Dato:** 06.10.2017**Varighet:** 09:00 - 13:00**Tillatte hjelpemidler:****Merknader:**

Kandidaten skal besvare to av tre oppgaver. De to oppgavene må hver for seg være bestått for at hele eksamen skal kunne godkjennes.

Det forekommer av og til spørsmål om bruk av eksamensbesvarelser til undervisnings- og læringsformål. Universitetet trenger kandidatens tillatelse til at besvarelsen kan benyttes til dette. Besvarelsen vil være anonym.

Tillater du at din eksamensbesvarelse blir brukt til slikt formål?

Velg et alternativ

Velg ett alternativ Ja Nei

Besvart.

1 REL117 06.10.2017 eksamensoppg**Svar på to av de tre oppgavene:**

1. Gjør rede for forholdet mellom den skriftlige og den muntlige loven i jødedommen.
2. I boken *The Triumph of Christianity* presenterer Rodney Stark sin forståelse av hvorfor kristendommen «triumferte» i Romerriket. Gjør rede for hvilke årsaker Stark hevder var avgjørende for kristendommens fremvekst og triumf i Romerriket.
3. Gjør rede for faktorer som bør være med når en drøfter hva humanisme er

Skriv ditt svar her...**Oppgave 1, "Gjør rede for forholdet mellom den skriftlige og den muntlige loven i jødedommen":**

Jødedommen er en religion som tror på den hebraiske Gud, som også kalles JHVH (Javeh). Religionen tar sterkt utgangspunkt i at jødene, eller det isrealittiske folk, er et utvalgt folk som har en pakt med Gud som er deres plikt å følge. Man anses som jøde hvis man har en jødisk mor, eller har konvertert. Nyere retninger godtar også de som har jødisk far som en del av religionen. Jødernes hellige skrifter samles i TaNaKh, som består av Toraen, Neviim (profetene) og Ketuvim (øvrige skrifter, salmer osv.). Når man skal snakke om forholdet mellom den skriftlige og den muntlige loven må man ta utgangspunkt i Toraen, som er første og helligste del av TaNaKh. Toraen består av Mosebøkene, som er fortellingen helt fra Adam og Eva, til utvandringen av Egypt og lovene Moses får av JHVH på Sinaifjellet. Når man snakker om jødernes muntlige lov, snakker man om Talmud. Talmud er en samling av skrifter som ble samlet rundt 500-tallet e.v.t. Kjernen av Talmud kalles Midrash, og den er både en tolkning og forklaring av de lover og regler som står i Mosebøkene. Toraen og Talmud er da altså den skriftlige og den muntlige loven innenfor Jødedommen, og vi skal se litt på hvordan disse to henger sammen i forhold til hverandre. I denne

oppgaven vil jeg ta for meg Mosebøkene betydning for jødedommens tre grunnforestillinger, og forklare hvorfor Talmud er viktig for å forstå jødisk historie og betydning.

De tre jødiske grunnforestillinger i Mosebøkene:

Som nevnt tidligere, finner man i Toraen fortellingen om jødene historie, og dette er den helligste delen av den hebraiske bibelen. Her legges grunnlaget for jødene tre grunnforestillinger som anses som mest sentralt innenfor religionen. Det står for det første at den hebraiske Gud er den ene sanne Gud, og legger sterk vekt på monoteismen. Fortellingen om Abraham, og at han er stamfaren for det jødiske folk, vektlegger at jødene er "Am Israel, eller Israelfolket utvalgt av Gud. Abraham inngikk den første pakten med Gud. Hans familie og slekt skulle leve hellig slik som Gud ønsket det, og i gjengjeld skulle de få det lovede land (Israel, Judea). Mosebøkene viser også til Guds inngripen i jødisk historie, enten i form av straff eller belønning. Disse tre tankene er viktig for akkurat hvorfor jødene lever slik de gjør, nemlig fordi de har flere pakter med Gud som de må holde, for å leve hellig slik Gud ønsket. Læren i Toraen legger altså basen for jødisk praksis, som igjen er kjernen i religionen.

Hvorfor man trenger Talmud:

Jødene historie strekker seg langt tilbake, og Abraham levde trolig på begynnelsen av 1800-tallet f.v.t. Fortellingene om Abraham er derfor svært gamle, og har gått i en muntlig overføring fra generasjon til generasjon innenfor jødedommen, før de ble skrevet ned og samlet i Mosebøkene. Dette gjelder også fortellingene om Moses i Egypt og Sinai fjellet, da jødene slavetid i Egypt var rundt 1300-1200 f.v.t. Gjennom tiden har både språk og kultur naturligvis endret seg, og fortellingene har trolig blitt tilpasset og videre forklart av jødene før de ble skrevet ned. Altså fra første stund har det vært viktig å fortelle og forklare de fortellingene som står i Mosebøkene, slik at de selv kunne forstå innholdet og det store bildet.

Det er her Talmud kommer inn i bildet, fordi det er behov for forståelse av læren. Siden jødene legger så stor vekt på å leve hellig, og følge lover og forskifter som står i Toraen, blir det nødvendig både med en aktualisering og en forklaring på hva som faktisk står der. Hvis jødene ikke selv kunne forstå hva som stod i mosebøkene og hva som egentlig var sentralt, ville det være vanskelig for dem å føle en tilknytning til det som står der. I tillegg legger Mosebøkene grunnlaget for mange av de jødiske feiringene og ritualene. Her er det igjen viktig med forståelse av hva som har skjedd, for å forstå hvorfor de feirer slik de gjør. Et eksempel her kan være feiringen av Hanukkah, som har sitt grunnlag i Makkabeeroppøret (år 165 f.v.t). Jødene seiret mot grekerne og klarte vinne tilbake sitt tempel, og feiret med en oljefest. De hadde derimot bare nok olje for en dag, men Gud lot oljen brenne i åtte dager. Derfor har jødene den dag i dag Hannukah, rundt november/desember, der oljen er svært sentral i feiringen og de spiser mat stekt i olje.

Jødene historie (som står i mosebøkene) påvirker altså sterkt jødene daglige liv den dag i dag. Når Toraen har en så sterk betydning og posisjon for jødene, er det igjen viktig med forklaring og tolkning. Hva betyr det egentlig at jødene er det utvalgte folk? Hvorfor er det så viktig at jødene følger renhetsforskriftene? Dette er ting som blir forklart i den muntlig loven, Talmud.

Toraen og Talmud er sterkt knyttet til hverandre. Det er viktig at man ser den ene i lyset av den andre. Med dette menes det at Toraen er det mest hellige av jødisk lære, men vil ikke være forståelig og vil være vanskelig å forholde seg til uten Talmud. Talmud er en forklaring og fortolkning av Mosebøkene, og vil derfor være ubrukelig uten å forstå hva som er utgangspunktet og det som er hellig. Talmud brukes også for å aktualisere Mosebøkene, da samfunnet stadig er i endring og har alltid vært i endring. Jødene er i dag spredt over hele kloden, og det vil være umulig for dagens jøder å leve nøyaktig som deres stamfedre, nettopp fordi de overhodet ikke er i samme geografisk område.

Oppsummering: Vi kan derfor si at Mosebøkene er det aller helligste jødene har, men vil være uaktuell for dagens jøder uten Talmud. Den ene er ikke nødvendigvis "viktigere" enn den andre. Toraen er naturligvis grunnlaget og Talmud ville ikke eksistert uten den. Til tross for dette er Toraen enda aktuell fordi den har blitt tolket og forklart gjennom tidene. Jødene praksis og grunnleggende tanker om at de tilhører Am Israel, fortelles det om i Mosebøkene. Deres tilknytning til denne tanken, og hvorfor de praktiserer og tror som de tror, er helt avhengig av at de kan forstå deres egen historie og få den forklart.

Oppgave 2: Gjør rede for hvilke årsaker Stark hevder var avgjørende for Kristendommens triumf i Romerriket

Kristendommen er en monoteistisk religion som tror på treenigheten (Den opphøyde Gud, Jesus, og Den Hellige Ånd). I Rodney Starks bok "The Triumph of Christianity", gjør Stark rede for ulike årsaker til at Kristendommen til slutt endte opp med å bli den eneste tillatte religionen i Romerriket.

Stark er en sosiolog og bruker sosiologiske forklaringer på hva som skjedde. Altså han ser på hvorfor menneskene på denne tiden handlet slik de gjorde, og hva det gjorde med samfunnet. Stark bruker en økonomisk tanke som kalles "Rational choice theory" som kan oversettes til "teorien om rasjonelle valg". Kort sagt går denne teorien ut på at mennesket alltid vil ønske mest utbytte for minst mulig kostnad. I løpet av Romerrikets tid gikk kristendommen fra å være en liten sekt under jødedommen, til å bli statsreligion og eneste tillatte religion i riket. Jo større gruppe kristendommen ble, jo større trussel utgjorde de for den romerske styringsmakten. De hadde nemlig en stor frykt for alt av forsamlinger, fordi de mente det var slik folk startet å konspirere mot maktene, og dermed var det noe romerne slo hardt ned på. I romerrikets første tid var keiserne svært bestemt på å samle staten under statsreligionen, den romerske polyteistiske religionen med Jupiter i sentrum. Hvorfor valgte folk å konvertere til kristendommen, når det var en fare for forfølgelse og henrettelse? Jeg skal nå gjøre rede for hvilke faktorer Stark mente var viktig, for kristendommens fremvekst og triumf i Romerriket.

Tanken om Rational Choice Theory:

Rational Choice theory er som nevnt en økonomisk tankegang, og handler om utbytte. Den tar utgangspunkt i at man alltid vil få mest mulig gevinst for minst mulig innsats. Når man bruker denne teorien for å forklare hvorfor folk velger en religion må man ta tenke at religionen er det som er gevinsten, eller utbyttet, og konverteringsprosessen er innsatsen.

Så hva var altså inngangskostnadene til kristendommen? Dette vil variere fra hvem det er som konverterer. De første kristne var jøder, og startet som en liten gruppe som trodde på Jesus som Guds sønn og Messias. Jesus var også jøde, med andre ord de tilhørte samme folk. Disse første jødekristne (jøder som trodde på Jesus) hadde ikke høy inngangskostnad, fordi de rett og slett bare la til noe ekstra de trodde på, og tok vare på sin tro og religiøse kapital. Religiøs kapital er hvor sterkt du er tilknyttet den religiøse kulturen du tilhører, og hvor godt du kjenner til den. Dette er noe Stark mener at man alltid vil beholde, fordi det er noe man har investert i og man vil ikke kaste dette bort. Man kan si at kristendommen viste sterk kulturell kontinuitet med jødedommen, altså de hadde veldig mye til felles med hverandre.

Sosiale nettverk og de privilegerte kristne:

Stark mener at konvertering til en religion først og fremst er på grunn av sosiale nettverk, og ikke nødvendigvis læren i religionen. Altså vil menneskene ønske å konvertere på grunn av det sosiale utbyttet de får fra religionen. Stark påpeker betydningen av "de privilegerte kristne". Han hevder at det var avgjørende for kristendommens fremvekst, at det var velstående og privilegerte medlemmer. Han påstår også først og fremst at Jesus ikke var fattig, og heller ikke hans disipler. Dette begrunner han blandt annet med at de kunne lese og skrive, og enkelte av dem hadde tjenestefolk. Men hvilken betydning hadde de kristnes sosiale status? Stark forklarer dette med at det først og fremst var avgjørende for spredningen av kristendommen at dens medlemmer kunne skrive, og dermed sende brev til hverandre rundt om i Romerriket. Slik ble bekjentskap brukt for å spre budskap og informasjon. En annen viktig faktor var at kristne hadde muligheten til å samle seg i huskirker, og dermed hadde et forsamlingssted. Dette var avgjørende, for hvordan skulle folk samle seg å uttrykke sin tro uten et sted å gjøre det? Det var også avgjørende for synliggjøringen av religionen, at dens medlemmer var oppe og fremme i samfunnet. Det er mer merkbart når en rik og velstående mann i samfunnet er kristen, enn en fattig slave som ikke er aktiv i det sosiale miljøet.

Men det som Stark hevder at kanskje er den viktigste tanken om de privilegerte kristne, er deres behov for å finne meningen med livet. Velstående mennesker har ikke samme bekymringer som fattige, da de ikke er i fare for å miste grunnleggende ting som mat eller et sted å bo. De rike har derfor en større mulighet til å forske og tenke på hva som skjer etter man dør for eksempel. Vi har flere eksempler på velstående mennesker som slutter seg til kristendommen, etter de har vært på en såkalt "åndelig reise", som for eksempel Justin Martyr. Han var en romersk borger og reiste rundt i Romerriket og til slutt kom frem til at den kristne tro var den rette tro. Han endte opp med å bli halshugget, fordi han var kristen, og tilhører den store gruppen med martyrer som var på denne tiden.

Betydningen av de kristne martyrene:

Kristendommen lofte evig liv, noe som Stark mener mennesket alltid vil ønske. Under romerrikets tid var det flere martyrer som ofret seg for den Kristne tro. At de kristne ble forfulgt av staten kan man se på som en stor inngangskostnad, i forhold til rational choice theory. Stark mener derimot at i dette tilfellet er det ikke snakk om å investere minst mulig i religionen, men det som er avgjørende er at jo mer du investerer jo mer forventer du å få igjen. Kristendommen lofte evig liv, da blir ikke det å dø for sin tro et stort offer, for da lever du videre uansett. Dette var kanskje grunnen til at mange kristne var villig til å ofre seg selv.

Det at martyrene stod frem og ofret seg selv gjorde et inntrykk på resten av folket. Hvis de var villige til å dø måtte det kanskje være noe sant i det. Her kommer igjen betydningen av de velstående kristne, for når til og med de var villig til å frasi seg sine rettigheter og sitt gode liv, da kunne også de mindre velstående gjøre det samme. Martyrene gjorde at kristendommen ble snakket om og synliggjort, og også forfølgelsene gjorde at kristne spredte seg i større geografiske områder.

5 punkter for kristen appell:

For å forklare hvorfor orientalske religioner var suksessfulle i Rommeriket, bruker Stark 5 ulike punkter. Kristendommen startet som en orientalsk (eller østlig) religion, og vi kan derfor bruke disse punktene for å forklare hvorfor romerne valgte kristendommen over statsreligionen.

1. **Tanken om et fellesskap** var noe som manglet i den romerske statsreligionen. Ritualene var ofte på fester og i sammenheng med offentlige arrangement. I tillegg var tempelene ofte noe man måtte "kjøpe" seg inn i, med for eksempel dyre ofringer. Dette var ikke noe som flestparten av samfunnet hadde råd til, og ble derfor veldig ekskluderende. I motsetning hadde kristendommen lenge en tradisjon med å holde Agape-måltidet, som var en samling som både velstående og slaver var velkomne til. De utestengte ingen og skapte en sterk tanke om samhold. Her kommer vi tilbake til Stark sitt poeng om konvertering via sosiale nettverk, man ønsket å tilhøre noe man følte tilhørighet til, og med folk man kanskje også kjente og brydde seg og.

2. **Det individuelle med kristendommen** var også viktig for hvorfor man valgte denne religionen. Sammenlignet med den romerske statsreligionen var kristendommen en mye mer personlig religion. Den romerske religionen la vekt på at hvis alle tilba gudene og ofret ville det gi velstand til riket i et fellesskap. Man fikk ikke et personlig utbytte av å tilhøre denne, det var det bare staten og samfunnet i fellesskap som gjorde. I tillegg følte man ikke en sterk tilknytning til gudene i romersk religion, slik man gjorde i kristendommen. Her elsker Gud individet og man får med monoteismen en sterke tilknytning til en opphøyd Gud, og ikke svake tilknytninger til flere forskjellige guder. Akkurat dette med kjærligheten fra/til Gud er svært viktig, for man vil ikke være villig til å ofre noe særlig for en gud/flere guder som man ikke føler en sterk tilknytning til. I kristendommen fikk man hos Gud evig liv, og kunne derfor ofre alt man hadde, til og med sitt eget liv, for sin tro.

3. **Skriftene i kristendommen** gjorde troen og læren til noe fysisk du kunne ha foran deg. Og ikke minst noe som forklarer og på en måte fastlegger det du tror på. Romersk statsreligion hadde ingen fysiske skrifter og på denne måten ble religionen veldig fjern. De kristne hadde skrifter de kunne lese høyt i forsamlinger så alle kunne høre det, og dette var noe som lokket svært mange.

4. **Kvinner**, var i følge Stark også en faktor som ble viktig. I tidlig kristendom hadde kvinner mye å vinne på med å bli kristne. Romerske kvinner hadde under statsreligionen ikke noen kontroll over eget liv eller kropp. De var underlagt sin far, eldste bror eller ektemann. Det var mannen som bestemte om kvinnen skulle på lov til å beholde sine barn, og mange jentebarn ble ofte satt ut på gaten og forlatt til å dø, fordi romerne heller ønsket guttebarn. I kristendommen var abort ulovlig, og man kunne heller ikke sette barn ut på gaten. Som resultat av dette hadde kristne kvinner en mye lavere dødsrate enn romerske kvinner, og de ble også flere i antall. Gradvis ble kvinner en mer "eksklusiv vare" i Romerriket, da antallet sank siden jentebarn ofte ble drept eller satt ut. Det var vanlig at når romerske menn giftet seg med kristne kvinner, at de også konverterte, noe som kalles sekundær konvertering. I tillegg fikk ofte kvinnene lov til å oppdra barna i sin egen tro.

Kvinnene fikk også en større rolle innenfor menigheten, da de første kristne ofte samlet seg i hus/hjem, der kvinnene allerede hadde en sentral rolle. Dette var appellerende for kvinner og sammen med alle trygghetsfordelene kristendommen ga var det et stort utbytte for kvinnene for relativt lav inngangskostnad. Kvinnene hadde også en viktig rolle i behandlingene av de syke under pest, som jeg kommer tilbake til.

5. **Det emosjonelle** aspektet i kristendommen var noe som sist men ikke minst var svært viktig. Igjen er det snakk om hva kristendommen hadde å tilby, og hva den romerske statsreligionen manglet. Her er det snakk om appelleringen til de ulike sansene. Kristne ritualer og fester inneholdt måltider og og musikk og dans, og det ble en veldig virkelig og gledelig feiring når de kristne samlet seg. Derimot på en romersk fest var det ikke mye av dette, og hvis det var det var det ikke tilgjengelig for alle borgere, bare de som hadde råd til det. Tilhørighetsfølelsen man fikk i kristendommen var sterk og også kjærligheten man fikk fra Gud var viktig.

De barmhjertige kristne:

I Romerrikets tid var det flere pester og sykdommer som herjet i riket. De kristne var her til stede og hjalp, i steden for å rømme vekk som en tendens blandt romerne. Særlig var det kvinnene som drev med dette arbeidet, siden de allerede hadde omsorgsansvar i hjemmet og for barna. De hjalp

de syke og tok vare på de, slik at mange igjen ble friske. Folk så dette, og kristne ble sett på som kjærlige og gode forbilder, noe som Stark mener har noe å si på hvorfor folk konverterte. Ikke bare dette, men det at kristne hjalp hverandre når de var syke gjorde at flere kristne overlevde sykdommer, enn antall romere som overlevde. Kristne fikk derfor en fordel og fikk vokse i antall i større grad enn den romerske statsreligionen, i tillegg til poengene om de kristne kvinnene og de som valgte og konverterte.

Oppsummering/avslutning:

Rodney Stark bruker altså flere ulike faktorer til å forklare hans mening om hvorfor kristendommen triumferte. Med rational choice theory som utgangspunkt forklarer han hvordan kristendommen appellerer i større grad enn den statlige religionen keiserne ønsket å innføre, og hvorfor folk heller ønsket å tilhøre kristendommen. Kristendommen var inkluderende, kjærlig og tolerant mot kvinner og de fleste personer i samfunnet. Kvinnene hadde en betydning fordi de fødte flere kristne, og også konverterte sine menn, og var med på å pleie de syke under pester og sykdomsperioder. De privilegerte kristne hadde en stor betydning i forhold til synliggjøring av religionen, og de ble sterke påvirkningspersoner når de ga fra seg alt de hadde og ble martyrer og henrettet.

Theodosius var den siste keiseren som til slutt gjorde kristendommen til eneste tillatte religion i Romerriket, før riket deles. Og vi ser at kristendommen gikk fra en liten gruppe innenfor jødedommen, til å bli den eneste tillatte religionen i det som da var det mektigste riket i den vestlige verden.

Besvart.